

Digitalisaatio haastaa hyvinvointijohtamista ja edellyttää uusia painotuksia hallinnon tutkimukselle

Marjo Suhonen, Jaana Leinonen, Henna Nurmi, Ville Kivivirta & Antti Syväjärvi

HYVINVOINTIJOHTAMISEN NOUSU

Yhteiskunnallinen tarve hyvinvoinnin edistämiseksi on vahvistunut. Taustalla ovat väestörakenteessa ja kansalaisten palvelutarpeissa tapahtuvat muutokset, jotka ovat lisänneet kustannuspaineita erityisesti sosiaali- ja terveydenhuollon palveluissa ja herättäneet keskustelua ennaltaehkäisevien keinojen mahdollisuuksista kustannusten kasvun hillitsemiseksi. Vastaavasti kansalaisten hyvinvoinnin ja terveyden eriarvoisuuden lisääntyminen on nostanut esiin tarpeen monialaisille, yksilötason interventioista rakenteisiin ja yhteiskuntapolitiikan tasolle ulottuville, kokonaisvaltaisille hyvinvoinnin edistämistoimenpiteille (Vaarama & Mäki-Opas 2020; Tallarek nee Grimm ym., 2013).

Hyvinvointijohtaminen nousee keskiöön tilanteessa, jossa kansalaisten hyvinvointiin liittyvät ongelmat ovat yhä kompleksisempia, ja jossa paikalliset ja alueelliset johtamis- ja hallintorakenteet sekä palvelujärjestelmä ovat aikamme suurimmassa murroksessa. Tässä kokonaisuudessa hyvinvointijohtamisen tehtävä on toimia siltana tai linkkinä niin vertikaalisesti kuin horisontaalisestikin, eri hallinnonalojen ja sidosryhmätoimijoiden välillä. Hyvinvointijohtamisella tarkoitamme kansalaisten ja koko kuntayhteisön tai hyvinvointialueen hyvinvoinnin ja terveyden edistämiseen (myöhemmin hyte-työ) kiinnittyvää johtamistoimintaa, jossa johdetaan palveluja, yhteistyötä, verkostoja ja osallisuutta sekä hyvinvointitietoa (Leinonen ym. 2021; Nurmi ym. 2018) ja jossa keskiössä on hyvinvoinnin eriarvoisuuden vähentäminen (Syväjärvi & Leinonen, 2020). Laajemmin kyse on kansalaisten hyvinvoinnin edistämiseen kiinnittyvien toimintatapojen, rakenteiden ja käytäntöjen suunnittelusta, kehittämisestä, toteuttamisesta

ja koordinoimisesta, sekä tähän liittyvästä päätöksenteosta paikallisella, alueellisella ja kansallisella tasolla. Hyvinvointijohtamisen perustana on laaja käsitys hyvinvoinnista, jolloin hyvinvointi määrittyy fyysisen terveyden ja toimintakyvyn, psyykkisen hyvinvoinnin, sosiaalisten suhteiden ja vuorovaikutuksen, terveellisen ja toimivan asuin- ja elinympäristön sekä turvallisen elinympäristön ja toimivan palvelujärjestelmän muodostamaksi kokonaisuudeksi (esim. Vaarama ym. 2014).

Käynnissä oleva sosiaali- ja terveydenhuollon uudistus määrittää kunnan tehtävää uudelleen hyvinvoinnin ja terveyden edistäjänä, sekä paikallisyhteisöjen elinvoiman, elinympäristön, osaamisen, osallisuuden ja yhteisöllisyyden vahvistajana. Tästä näkökulmasta hyvinvointijohtaminen asemoituu kunnallisena, laaja-alaisena hyte-työhön kiinnittyvänä toimintana ja sen johtamisena. Lisäksi hyvinvointijohtamisen näkökulmasta merkityksellisenä asemoituvat tulevien hyvinvointialueiden ja kuntien välisen yhteistyön yhdyspinnat ja niillä tapahtuva yhteistyö. Hyvinvointijohtamisen vastuunkantajina toimivat kaikki hallinnonalat sidosryhmineen, jolloin hyvinvointia edistävään, pitkäjänteiseen ja kumppanuusperustaiseen yhteistyöhön tähtäävissä verkostoissa tulisi olla mukana kunnat, hyvinvointialueet, muut julkiset yhteisöt, kansalaiset, kolmas sektori ja yritykset. Tämä edellyttää osaamista monimuotoisten yhteistyöverkostojen rakentamisessa ja niiden johtamisessa, ennaltaehkäisevien palveluiden kehittämisessä ja osallisuuden hyödyntämisessä (Majoinen & Antila 2018; Nurmi ym. 2018). Uusiutuviissa palvelu- ja yhteistyörakenteissa toimiminen, kansalaisten hyvinvoinnin tilan tunnistaminen ja hyvinvointia edistävien toimenpiteiden suunnittelu edellyttävät myös osaamista tietoperus-

taisuudessa ja tietotoiminnassa (Leinonen ym. 2021).

Digitalisaatioissa on kyse laajasti ja syvällisesti koko yhteiskuntaa muuttavasta voimasta, jonka keskiössä on uusien teknologisten välineiden ja ratkaisujen käyttöönotto palveluissa, hallinnossa ja johtamisessa (Lindgren ym. 2019; Palomäki 2020). Digitalisaatio on prosessi, jossa eri elämäntiloja integroidaan digitaalisiin tieto- ja viestintäteknologisiin (myöhemmin ICT) infrastruktuureihin (Syväjärvi & Kivivirta 2017), ja johon kytkeytyy organisatoristen toimintatapojen uudistaminen, sisäisten prosessien digitalisoiminen, sekä palveluiden sähköistäminen (Plesner ym. 2018). Digitalisaatiolla nähdään olevan mahdollisuus laaja-alaisesti vastata hallinnon ja johtamisen vaateisiin, kuten erilaisten verkostoitumiskanavien muodostamiseen (Lindgren ym. 2019), tiedon tehokkaampaan hyödyntämiseen sekä ajasta ja paikasta riippumattomien palvelujen kehittämiseen (Autioniemi 2020).

Tässä katsauksessa kohtaavat digitalisaatio ja hyvinvointijohtaminen. Tarkastelemme ensiksikin digitalisoitumisen tuottamia mahdollisuuksia ja reunaehtoja hyvinvointijohtamiseen. Lisäksi pohdimme, mitä digitalisoituminen hyvinvointijohtamisessa vaatii alaan liittyvältä tutkimukselta, jotta se kykenisi entistä paremmin kontribuoimaan käynnissä olevaa digitaalista murrosta hallinnossa ja johtamisessa. Katsauksemme osallistuu hyvinvointijohtamiseen ja digitalisaatioon liittyviin keskusteluihin niitä yhdistäen. Vaikka nämä kaksi teemaa ovat yhdistetty ja ne ovat koko 2000-luvun ajan olleet alaan liittyvän kansainvälisen keskustelun ja huomion kohteena, ovat ne kansallisessa keskustelussa jääneet tarkasteltaviksi lähinnä erillisinä osa-alueinaan.

TEKNOLOGIAN VAHVENTUVA YHTEYS HYVINVOINTIIN JA HYVINVOINTIJOHTAMISEEN

Teknologia siivittää hyvinvoinnin tulevaisuutta

Hyvinvoinnin tulevaisuutta hahmottelevissa tutkimuksissa ja raporteissa teknologian käytön lisääntyminen ja sen suomat mahdollisuudet näkyvät hyvinvoinnin rakentamisessa ja tuot-

tamisessa keskeisessä roolissa. Tutkimusten perusteella voidaan hahmottaa kolme mahdollista hyvinvoinnin tulevaisuuden kuvaa, joissa teknologia asemoituu hyvinvointiin hieman eri tavoin (Ilmola, 2017; Wepner & Giesecke, 2018).

Ensimmäinen hyvinvoinnin rakentamisen ja tuottamisen tulevaisuuden kuva on markkina-perusteinen hyvinvoinnin malli. Tämä tarkoittaa mallia, jossa lähes kaikilla kansalaisilla on yksityinen vakuutus valtion vastuiden supistuksessa pieniksi. Hyvinvointiin liittyvät palvelut tuotetaan yrityksissä, jotka tarjoavat perinteisten kasvokkain tapahtuvien palvelujen rinnalla uusiin teknologioihin perustuvia ajasta ja paikasta riippumattomia palveluja. (Ilmola, 2017; Institute for Alternative Futures, 2014; Wepner & Giesecke, 2018.) Tämä hyvinvoinnin tulevaisuuden kuva tarkoittaa lisääntyvää eriarvoistumista kansalaisten välillä, kun kaikilla ei ole varaa yksityiseen vakuutukseen eikä sitä kautta hyvinvoinnin hankkimiseen ja rakentamiseen.

Toinen hyvinvoinnin rakentamisen ja tuottamisen tulevaisuuden kuva on paikallisten yhteisöjen varaan rakentuva malli. Mallissa valtio rahoittaa paikallisten verkostojen tuottamia palveluja, ja hyvinvoinnin vahva kivijalka on yhteisöllisyydessä. (Ilmola, 2017.) Tässä mallissa jokaiseen yksilöön kohdistuu vaatimus aktiivisesta itsensä huolenpidosta ja omahoidosta erilaisten digitaalisten välineiden ja alustojen kautta (Abbott ym. 2014). Teknologian hyödyntäminen on tässä tulevaisuuden kuvassa erittäin keskeisessä asemassa, ja teknologia nähdään yhteisöllisyyden rakentajana ja tuottajana. Mallin keskiössä olevat yhteisöt toimivat ja rakentuvat pitkälti sosiaalisen median kautta. (Institute for Alternative Futures, 2014.) Suurimpana haasteena tässä on harvaan asuttujen alueiden palvelujen järjestäminen: haja-asutusalueilla ei tulevaisuudessa välttämättä ole aktiivisia paikallisyhteisöjä, joiden varaan hyvinvointi voisi rakentua. Toisena haasteena on yksilöiden välisten terveys- ja hyvinvointierojen kasvaminen, sillä kaikilla ei ole voimavaroja tai osaamista toimia paikallisyhteisöissä eikä kykyä kiinnittyä niihin, eikä käyttää teknologiaa sujuvasti (Rasi ym. 2020).

Kolmas hyvinvoinnin tulevaisuuden kuva on innovaatiokeskeinen yhteistuotantomalli, jossa hyvinvoinnin rakentamisessa ja tuottamisessa hyödynnetään globaaleja verkostoja, ja tehdään

paljon yhteistyötä eri hyvinvointia tuottavien sektoreiden välillä (Ilmola 2017). Hyvinvointia tuotetaan erilaisten digitalisaatiota laajasti hyödyntävien innovaatioprosessien kautta (Cresswell & Sheikh 2013), ja uusia malleja synnytetään yhteiskehittämisen kautta. Tässä tulevaisuuden kuvassa korostuu sairauksien ja ongelmien ennaltaehkäisy innovaatioiden ja laajamittaisen monialaisen yhteistyön avulla. Haasteena on nykyisenkaltaisen verorahoitteen hyvinvointijärjestelmän mureneminen, minkä seurauksena etenkin paljon hyvinvointiyhteiskunnan palveluja aiemmin tarvinneiden lapsiperheiden ja ikääntyneiden kohdalla korostuvat vaikeudet osallistua yhteiskehittämiseen, ja sitä kautta aktiivisesti rakentaa omaa hyvinvointiaan. (Jalonen 2019; Jalonen & Helo 2020; Wepner & Giesecke, 2018.)

Vaikka tässä esitellyt mallit ovat vain hahmotelmia mahdollisista tulevaisuuden kuvista, niistä välittyy teknologian aseman voimakas vahvistuminen hyvinvoinnin tuottamisessa ja rakentamisessa. Tämä väistämättä vaikuttaa siihen, millaisia painotuksia hyvinvointijohtamiseen liittyvässä tutkimuksessa on tulevaisuudessa luvassa.

Digitalisoituva hyvinvointijohtaminen

Julkisen hallinnon toiminnassa digitalisaatio mahdollistaa uudenlaisia toimintatapoja palvelujen järjestämiseen ja toiminnan organisoimiseen, sekä aikaisempaa ennakoivamman toimintatavan (Toll ym. 2020). Digitalisaatioon liittyvä muutos koskettaa kansalaisia ja palvelujen käyttäjiä, henkilöstöä, organisointia, hallintoa, johtamista, ja päätöksentekoa (Pors 2015).

Digitalisaatio tuo mahdollisuuksia myös hyvinvoinnin edistämiseen ja johtamiseen (Fischer 2020) ja digitalisaation hyödyntäminen tässä kontekstissa on entistä tärkeämpää. Odotukset digitalisaatiota kohtaan ovat korkeat (Koh ym. 2021). Digitaalisen teknologian nähdään tarjoavan uudenlaisia vuorovaikutuksen välineitä hallinnon ja kansalaisten välille hyvinvoinnista käytäviin keskusteluihin, sekä mahdollistavan kokonaan uudentyypisten hyvinvointia tukevien palveluiden ja eri väestöryhmien hyvinvointia edistävien, jopa yksilötasolle räätälöityjen interventioiden kehittämisen ja toteuttamisen (Koh ym. 2021; O’Neil 2019).

Esimerkkejä tällaisista interventioista ovat sosiaalisen median ja mobiilisovellusten mahdollisuudet motivoida ja voimaannuttaa kansalaisia aktiivisempaan terveyskäyttäytymiseen (Lupton 2014) tai vähentää vanhusten yksinäisyyden kokemuksia robotiikan avulla (Campa 2016). Digitalisaatiolla on väistämätön vaikutuksensa myös hyvinvoinnin edistämiseen kiinnittyvien työtehtävien sisältöihin nykyisten tehtävien joko kokonaan hävitessä tai muuntuessa ja uusien tehtävien ilmaantuessa (Kickbush 2019).

Odone kumppaneineen (2019) näkee digitalisaation teknologisenä vallankumouksena, jolla voidaan ennaltaehkäistä sairauksia ja edistää kokonaisvaltaisesti hyvinvointia. He nostavat esiin digitalisaation tuomat mahdollisuudet väestöryhmäkohtaisiin hyvinvoinnin edistämisen interventioihin, yhteisöllisyyden vahvistamiseen hallinnon ja kansalaisten kesken, data-analytiikan hyödyntämiseen hyvinvointitietomassojen käsitelyssä, sekä tekoälyn soveltamiseen ennakoinnissa osana strategista hyvinvointijohtamista (Odene 2019). Näkemyksemme mukaan digitalisaatio näyttää ensiksikin hyvinvointitiedon saavutettavuuden vahvistajana, jossa voidaan edistää yhtenäisen, monipuolisen ja ajantasaisen tiedon hyödyntämisen mahdollisuuksia. Toiseksi tiedon johtamisen näkökulmasta kyse on uusista mahdollisuuksista hyvinvointitiedon organisoimisen, jakamisen ja jalostamisen käytäntöihin päätöksentekoa ja palveluiden kehittämistä tukevasti. (ks. myös Syväjärvi & Leinonen 2020.) Kolmantena näkökulmana on osallisuus, jossa digitalisaatiota hyödyntämällä voidaan tuottaa tärkeitä vuorovaikutuksellisia mahdollisuuksia kansalaisten ja hallinnon välille. Tällöin digitalisaatio toimii esimerkiksi välineenä vahvistaa ymmärtämistä sidosryhmien erilaisista tarpeista, sekä tarjoaa mahdollisuuden rakentaa erilaisia osallisuuskäytäntöjä ja yhteisöllisyyttä (Thackeray & Neiger 2012.) Neljänneksi, digitalisaation avulla on mahdollista tuottaa uusia välineitä monialaiseen yhteistyöhön. Koska hyvinvointijohtamisen perustana on verkostomainen yhteistoiminta sidosryhmien kanssa, digitalisaatiota hyödyntämällä voidaan tarjota foorumeita yhteistyökäytäntöjen käynnistämiseksi sekä tukea verkostojen hallintaa.

Hyvinvoinnin edistämisen ja johtamisen näkökulmasta on tärkeää pohtia, millaiseen hyvinvointikäsitteeseen digitalisaation hyödyntämi-

nen tässä kontekstissa perustuu. O’Neil (2019) kritisoi hyvinvoinnin edistämiseen tähtäävien digitaalisten palvelujen kiinnittyvän lähinnä kansalaisten fyysisen terveyden edistämiseen, kun lähtökohtana tulisi olla laaja-alainen käsitys hyvinvoinnista ja yksilötason palveluiden lisäksi sellaiset digitaaliset ratkaisut, jotka laajaan hyvinvointikäsitukseen pohjautuen tukevat kansalaisten osallisuutta sekä vahvistavat kokemuksia voimaantumisen ja yhteenkuuluvuudesta.

Digitaalisten teknologioiden menestyksekkäs hyödyntäminen edellyttää niiden soveltuvuutta ja saavutettavuutta, mutta lisäksi hyödyntäminen edellyttää suosiollista ekonomista, poliittista ja hallinnollista toimintaympäristöä (Koh ym. 2021). Edellytetään paitsi yhteiskunnallisia linjauksia ja niiden soveltamista organisatorisissa toimintatavoissa, myös hyvinvointijohtamisen parissa työskentelevien asiantuntijoiden halukkuutta ja mahdollisuuksia hyödyntää teknologiaa osana omia työtehtäviään. Toistaiseksi julkisen hallinnon digitalisointikehitys on näyttäytynyt hajanaisena (Leinonen ym. 2016; Wimmer ym. 2020) digitalisoitumisen saattaessa näkyä organisaatioiden suunnitelmissa, mutta ei vielä varsinaisessa toiminnassa kehittyneinä käytäntöinä (Leinonen ym. 2016). Oman haasteensa digitalisaation hyödyntämiseen hyvinvointijohtamisessa asettavat muun muassa eettisyyteen ja yksityisyydensuojaan liittyvät kysymykset (Lupton 2014), sekä kyberturvallisuuden ongelmat (Koh ym. 2021).

Asiantuntijoiden ja ammattilaisten lisäksi myös kansalaisilla ja palveluiden käyttäjillä tulee olla mahdollisuuksia ja kompetensseja toimia digitalisaation hyödyntäjinä. Tämä edellyttää digitaalisten ratkaisujen ja palveluiden helpokäyttöisyyttä, digitaalisten laitteiden ja liittymien alhaista kustannustasoa kansalaisille sekä digitaalista lukutaitoa, joka koostuu kansalaisten myönteisistä asenteista digitalisaatiota kohtaan, sekä heidän osaamisestaan toimia runsaasti tietoa sisältävässä ja vuorovaikutteisuutta edellyttävässä digitaalisessa toimintaympäristössä (Koh ym. 2021). Palvelujen käyttäjien näkökulmasta haasteena voi kuitenkin olla, että digitaaliset palvelut etäännyttävät palvelun tarjoajan ja käyttäjän toisistaan (esim. Nikupeteri ym. 2021), jota edesauttaa se, ettei digitaalisten palvelujen kehittämisessä hyödynnetä käyttäjälähtöistä suunnittelua (Kautonen & Nieminen 2019).

Digitalisaatio voi myös haastaa hyvinvoinnin edistämisen ja johtamisen keskeisen tavoitteen, hyvinvoinnin eriarvoisuuden vähenemisen, toteutumista. Yleisenä digitalisaation tuottamana uhkana nähdään eri väestöryhmien välisen hyvinvoinnin eriarvoisuuden lisääntyminen (O’Neil 2019; Hicks 2017). Kokemus digitaalisesta kuilusta on monelle arjen todellisuutta, jonka taustasyöt löytyvät haja-asutusalueiden puutteellisista tietoliikenneyhteyksistä, sekä haavoittuvassa ja alemmassa sosioekonomisessa asemassa olevien väestöryhmien heikommista taidoista ja resursseista hyödyntää digiteknologiaa.

Digitalisaatio ei ole hyvinvointijohtamisen kontekstissakaan tavoite sinänsä, vaan pääoma, jonka avulla voidaan saavuttaa vaikuttavampaa hyvinvointijohtamista. On tärkeää pohtia, miten hyvinvointijohtamisen organisaatioissa ja verkostoissa reagoidaan teknologian ja yhteiskunnan kehityksen tuomiin muutostarpeisiin, sekä miten toimintaa, käytäntöjä ja tehtäviä näiden vaateiden myötä kyetään organisoimaan uudelleen (ks. myös Palomäki 2020), kansalaislähtöisyyttä sekä hyvinvoinnin edistämisen periaatteellisia, eriarvoisuuden vähentämiseen tähtäviä tavoitteita unohtamatta.

DIGITALISAATION VAHVISTAMINEN HYVINVOINTIJOHTAMISEN TUTKIMUKSESSA

Tämänhetkisessä hyvinvoinnin edistämisen ja johtamisen tutkimuksessa painottuvat sosiaali- ja terveyspalvelut tai nykytermein hyvinvointipalvelut, jolloin kokonaisvaltainen lähestymistapa hyvinvointiin voi jäädä huomioimatta (Syväjärvi & Leinonen 2020; Vaarama & Mäki-Opas 2020). Tulevan tutkimuksen keskeisenä tarpeena on tutkia hyvinvointia ja sen johtamista laajempänä ilmiönä ja nykyistä kokonaisvaltaisemmin osallisuuteen, verkostomaisuuteen ja monitoimijaisuuteen kiinnittyen. Digitalisaation ja digitalisoituvan yhteiskunnan näkökulmat kytkeytyvät näihin luontevasti.

Digitalisaatiota on tarkasteltu hyvinvointiin liittyen tutkimuksellisesti yleensä siitä näkökulmasta, millaisia terveyden ja hyvinvoinnin edistämisen keinoja digitalisaatio mahdollistaa eri väestöryhmille tai tiettyä sairautta sairastaville. Tällainen tutkimuksellinen lähestyminen on ka-

pea. Näkemyksemme mukaan hyvinvointijohtamista ja digitalisaatiota on välttämätöntä tutkia laajempaan toisiinsa liittyvänä kokonaisuutena, koska digitaalinen transformaatio väistämättä vaikuttaa kaikkiin yksilöihin, organisaatioihin ja verkostoihin (ks. myös Palomäki 2020). Uusista teknologioista esimerkiksi tekoäly tulee vaikuttamaan hyvinvointijohtamisen sisältöihin ja toimintatapoihin. Käytössä olevan tiedon määrä tulee kasvamaan eksponentiaalisesti (ks. myös Jalonen & Helo 2020) ja tekoäly mahdollistaa datan hyödyntämisen tehokkaasti. Tämä lisää mahdollisuuksia hyödyntää ennakoivaa tietoa myös hyvinvointijohtamisessa ja sen tutkimuksessa. Kyse ei siis ole pelkästään siitä, että mahdollistetaan teknologian käyttö erilaisiin hyvinvointijohtamisen interventioihin eri väestöryhmille. Tulevan tutkimuksen näkökulmasta tulisi kriittisemmin pohtia, mitkä ovat digitalisaation kiinnittyvät nykyiset ja tulevaisuuden tutkimukselliset painotukset, tarpeet ja kiinnostavat hyvinvointijohtamisen näkökulmasta, sekä osana laajempaa hallinnon tutkimuskenttää.

Tulevaisuudessa hyvinvointijohtamisen tutkimuksessa on tarve laajemmalle, syvällisemmälle ja paremmin organisaatioiden ja verkostojen tietotarpeiden kanssa kohtaavalle tiedon hyödyntämiselle. Jotta tämä onnistuisi, tulisi tutkijoiden ja hyvinvointijohtamisen toimijoiden ottaa haltuunsa tietotematikan sosiotekninen luonne (esim. Kivivirta & Syväjärvi 2016), eli tarkastella teknologian käyttöä monipuolisesti hyvinvointijohtamisen sosiaalisessa kontekstissa. Tällöin tarkastelu syvenee tietojohdamisen tematiikkaa vahvemmin hyödyntäen hyvinvointijohtamisen tutkimukseen: sen tunnistamiseen, mikä on tiedon merkitys ja missä määrin relevanttia tietoa on saatavilla, sekä miten sitä hyödynnetään hyvinvoinnin edistämiseksi ja johtamisessa käyttämällä erilaisia uusia teknologioita. Samalla, kun uutta teknologiaa otetaan käyttöön hyvinvointijohtamisessa, tarvitaan tutkimustietoa teknologiaan liittyvistä rajoitteista ja soveltamiskohteista (Wimmer ym. 2020), sekä analyysiä esimerkiksi julkiseen politiikkaan, lainsäädäntöön ja etiikkaan liittyvistä hyvinvointijohtamisen kysymyksistä. Tärkeää on osata kriittisesti arvioida, mihin uudella tavalla saatuja tietoja ja uusia teknologisia välineitä voidaan käyttää niin, että hyödynnetään monialaisuutta ja verkostoja, sekä tuetaan kansalaisten osallisuutta.

Monitieteisessä tutkimuksessa on myös oleellista olla tietoinen siitä, millä tavalla eri tieteen-traditioista ammentavien tutkijoiden näkökulmat ja tiedonintressit eroavat toisistaan. Näin kehitetään hyvinvointijohtamisen tutkimusta jatkuvasti uusien toimintaympäristöstä tulevien tietoon liittyvien tarpeiden ja mahdollisuuksien edessä.

HYVINVOINTIJOHTAMISEN TUTKIMUKSEN LUPAUS

Olemme tässä katsauksessa kuvailleet hyvinvointiin kytkeytyvien ilmiöiden ja palvelujen muuttumista, hyvinvointijohtamiseen kytkeytyviä muutoksia yhteiskunnassa ja hallinnossa, sekä pohtineet näistä seuraavia tutkimustarpeita erityisesti digitalisaation näkökulmasta. Näkemyksemme mukaan uutuusarvoa on juuri digitalisaation ja hyvinvoinnin näkökulman laajalla yhdistämisellä, jotta tulevaisuudessa voidaan kohdentaa hallinnon tutkimusta digitaalisen transformaation myötä muuttuvan ihmisyden ja yhteiskunnan ytimeen (ks. myös Lindgren ym. 2019). Hyvinvointijohtamisen tutkimuksessa on tarpeellista soveltaa nykyistä vahvemmin hallinnon ja johtamisen, hyvinvoinnin sekä ICT-alan käsitteitä ja teoreettisia keskusteluja niitä yhdistäen. Näkökulmina näissä keskusteluissa ja tutkimusotteissa voivat olla esimerkiksi osallisuus, monitoimijaisuus tai tietoperustaisuus. Mielenkiintoisena mahdollisuutena on myös yhdistää yleisen hyvinvointi- ja onnellisuustutkimuksen lähtökohtia suhteessa digitalisaatioon, sekä eri tieteenalojen teoreettisiin ja käsitteellisiin lähtökohtiin.

Hyvinvointijohtamisen teoriapohjan luomiseen tai metateoreettiseen tarkasteluun tähtäävä tutkimus on tällä hetkellä hyvinvointiin kytkeytyvässä tutkimuksessa suhteellisen vähäistä. Hyvinvointijohtamista tutkitaan sillä perinteellä, jolla hallinto- ja organisaatioteoreettista tutkimusta on aina tehty: käsitteitä, teorioita ja malleja lainataan eri tieteenaloilta, ja niitä sovelletaan ja hyödynnetään hyvinvointijohtamisen tutkimuskohteisiin ja -ilmiöihin. Tätä voidaan pitää sekä vahvuutena että heikkoutena. Keskeisenä tutkimuksen tulevana suuntaviivana onkin hyvinvointijohtamisen lähestymistavan ja tutkimusalueen kirkastaminen. Ensinnäkin tarvitaan nykyistä tarkempaa ja kriittisempää

määrittelyä siitä, mitä on hyvinvointijohtamisen tutkimus, mitkä ovat hyvinvointijohtamisen tutkimuksen keskeiset kiinnostuksen kohteet ja mikä on sen tietoperusta. Toisena kriittisenä kohtana on digitalisaation ja hyvinvointijohtamisen yhteys toisiinsa. Tulevina vuosina tutkimuksessa tarvitaan näihin liittyen analyttistä ja kriittistä otetta.

Kiinnostavaa on, että avaus hyvinvointijohtamiseen hallinnon tutkimuksen kentällä on itsessään eräänlainen sosiokulttuurinen artefakti: siinä lähdetään laaja-alaisesta hyvinvoinnin määritelmästä ja pyritään hyvinvoinnin ennakkoivampaan johtamiseen erityisesti erilaisissa verkostoissa ja uusia teknologioita hyödyntäen. Keskiossa on, millainen on hyvinvointijohtamiseksi kutsutun sosiokulttuurisen artefaktin suhde ympäristöönsä ja sen toimijoihin, sekä miten kieli sitä ilmentää. Artefaktia ja sen suhteita ympäristöön tarkastelemalla saadaan tietoa artefaktin luonteesta, kulttuurista ja sen käyttäjistä. Näistä taustaoletuksista hyvinvointijohtamista pyritään institutionalisoimaan omana keskustelunaan, joka jatkossa kokoaisi sen tutkimuksen monitieteisten tutkimuskeskustelujen alle.

Hyvinvointiin liittyvien yhteiskunnallisten olosuhteiden muutos, kuten kasvava työvoimapaala, väestön ikääntyminen ja talouskasvun hiipuminen, haastaa hyvinvointijohtamisen tutkimusta. Hyvinvoinnin tulevaisuudesta välittyvät tutkimusten ja selvitysten perusteella monitoimijaisen ja verkostomaisen toiminnan kautta teknologiaa laajasti hyödyntävä kuva. Siksi hyvinvointijohtamisen tutkimus tarvitsee monitieteisyyttä ja uudenlaisen käsitteistön kehittämistä. Kuten filosofi Richard Rorty (1989, 9–12) on huomauttanut, myös tieteen kehityksessä on usein keskeistä se, että eri sanastojen limittyessä keskenään joku ottaa asiakseen uuden sanaston kehittämisen. Kyse ei Rortyn mukaan olisi niinkään vanhojen sanastojen yhteensovittamisesta, vaan uuden alustavasti lupaavan sanaston kehittämistä. Tässä yhteydessä hyvinvointijohtaminen edustaa lupausta uudesta tutkimuksen kehityksen mahdollistavasta sanastosta. Lähi-tulevaisuudessa tutkijoiden vastuulla on tarttua rohkeasti monitieteiseen yhteistyöhön tämän lupauksen täyttämiseksi.

Kokonaisuutena näemme hyvinvointijohtamisen nousun liittyvän hallinnon tutkimuksen uudistumiseen siten, että kehityksessä on tar-

keä uusi tutkimuksellinen avaus. Se vastaa omalta osaltaan kehittyvän hallinnon tutkimuksen ja yhteiskunnan digitaalisen transformaation muutosvaatimuksiin. Tulevaisuudessa tarvitaan kuitenkin monitieteisyyden ohella myös nykyistä tarkempaa ja kriittisempää määrittelyä sille, millainen on hyvinvointijohtamisen ja teknologian suhde toisiinsa hallinnon tutkimuksen näkökulmasta. Hyvinvointijohtamisen tutkimuksen avulla voidaan löytää näkökulmia ja alueita, jotka synnyttävät uutta, sekä täydentävät ja syventävät nykyistä hyvinvointiin kytkeytyvää hallinnon tutkimusta ottaen samalla huomioon digitalisaatioon liittyvät näkökulmat hyvinvointijohtamisessa. Näiden kautta on mahdollista täyttää lupaus uudenlaisesta hallinnon tutkimuksen näkökulmasta, joka keskittyy hyvinvointijohtamiseen.

LÄHTEET

- Abbott, Patricia A., Foster, Joanne, Marin, Heimar de Fatima & Dykes, Patricia C. (2014). Complexity and the science of implementation in health IT – Knowledge gaps and future visions. *International Journal of Medical Informatics*, 83(7), e12–e22. <https://doi.org/10.1016/j.ijmedinf.2013.10.009>
- Autioniemi, Jari (2020). Tekoälyn yhteiskehittäminen julkisella sektorilla. *Hallinnon Tutkimus*, 39(1), 5–20. <https://doi.org/10.37450/ht.98075>
- Campa, Riccardo. (2016). The rise of social robots: a review of the recent literature. *Journal of Evolution and Technology*, 26(1), 106–113.
- Cresswell, Kathrin & Sheikh, Aziz (2013). Organizational issues in the implementation and adoption of health information technology innovations: An interpretative review. *International Journal of Medical Informatics*, 82(5), e73–e86. <https://doi.org/10.1016/j.ijmedinf.2012.10.007>
- Fischer, Florian (2020). Digitale Interventionen in Prävention und Gesundheitsförderung: Welche Form der Evidenz Haben Wir und Welche Wird Benötigt? *Bundesgesundheitsblatt*, 6, 674–680. <https://doi.org/10.1007/s00103-020-03143-6>
- Tallarek nee Grimm, Marie J., Helgesen, Marit K. & Fosse, Elisabeth (2013). Reducing social inequities in health in Norway: Concerted action at state and local levels? *Health Policy*, 113(3), 228–235. <https://doi.org/10.1007/s00103-020-03143-6>

- Hicks, Elaine R. (2017). Digital citizenship and health promotion programs: The power of knowing. *Health Promotion Practice*, 18(1), 8–10. <https://doi.org/10.1177/1524839916676263>
- Ilmola, Leena (2017). Hyvinvointiyhteiskunta 2030: Päivitys 2016. Eduskunnan tulevaisuusvaliokunnan julkaisu 2/2017, Helsinki. Haettu sivulta https://www.eduskunta.fi/FI/naineduskuntatoimii/julkaisut/Documents/tuvj_2+2017.pdf
- Institute for Alternative Futures. Public Health 2030: A Scenario Exploration. Alexandria, VA. May 2014. Haettu sivulta www.altfutures.org/pubs/PH2030/IAF-PublicHealth2030Scenarios.pdf
- Jalonen, Harri (2019). Julkisten palvelujen yhteiskehittäminen – kaunista puhetta vai suomalaisen julkishallinnon arkea? Katsaus. *Hallinnon Tutkimus*, 38(4), 305–311.
- Jalonen, Harri & Helo, Tuomo (2020). Co-Creation of public service innovation using open data and social media: Rhetoric, reality, or something in between? *International Journal of Innovation in the Digital Economy*, 11(3), 64–77. <https://doi.org/10.4018/IJIDE.2020070105>
- Kautonen, Heli & Nieminen, Marko (2019). Julkisten ICT-hankintojen käyttäjäkeskeisyyden edellytysten kriittinen tarkastelu. *Hallinnon Tutkimus*, 38(3), 155–173. <https://doi.org/10.37450/ht.98037>
- Kickbush, Ilona (2019). Health promotion 4.0. *Health Promotion International*, 34(2), 179–181. <https://doi.org/10.1093/heapro/daz022>
- Kivivirta, Ville & Syväjärvi, Antti (2016). Aika ja materiaalisuus osana kompleksista julkishallinnollista tietohallintoa: Näkökulmia ja avauksia prosessifilosofiasta. *Hallinnon Tutkimus*, 35(1), 24–40.
- Koh, Amanda, De Wet, Swanepoel, Ling, Annie, Lorraine, Beverly, Ying Tan, Si & Lim, Jeremy (2021). Digital health promotion: promise and peril. *Health Promotion International*, 36(1), 70–80. <https://doi.org/10.1093/heapro/daab134>
- Leinonen, Jaana, Suhonen Marjo & Syväjärvi, Antti (2021). Tieto haastaa toimijat ja käytännöt – Tiedon hyödyntäminen osana kuntien hyvinvointijohtamisen strategiatyötä. *Focus Localis*, 49(3), 22–40.
- Leinonen, Jaana, Syväjärvi, Antti, Korhonen, Rauno & Pruikkonen, Anu (2016). Kuntajohtajien liikumavara ja sosiaalinen media osana digitalisoituvaa kuntaa. *Focus Localis*, 44(3), 21–36.
- Lindgren, Ida, Madsen, Christian Østergaard, Hofmann, Sara & Melin, Ulf (2019). Close encounters of the digital kind: A research agenda for the digitalization of public services. *Government Information Quarterly*, 36(3), 427–436. <https://doi.org/10.1016/j.giq.2019.03.002>
- Lupton, Deborah (2014). Health promotion in the digital era: A critical commentary. *Health Promotion International*, 30(1), 174–183. <https://doi.org/10.1093/heapro/dau091>
- Majoinen, Kaija & Antila, Anni (2018). Miten johdetaan hyvinvoinnin edistämistä kunnissa? *ARTTU-tutkimusohjelman julkaisusarja 4/2018*. Helsinki: Kuntaliitto.
- Nikupeteri, Anna, Nurmi, Henna, Lantela, Lauri, Leinonen, Jaana, Kallinen, Kati, Turunen, Tuija, & Laitinen, Merja (2021). Hyvinvointia tukevien lähipalveluiden saavutettavuuden kehukset vanhempien ja nuorten näkökulmasta. *Focus Localis*, 49(2), 68–86.
- Nurmi, Henna, Syväjärvi, Antti & Leinonen, Jaana (2018). Osallistava toimintaote hyvinvoinnin edistämistyössä. Teoksessa Johanna Lammintakanen & Sanna Laulainen (toim.): *Kohti vaikuttavaa päätöksentekoa ja johtamista hyvinvointipalveluissa*. Kuopio: Publications of the University of Eastern Finland. General Series No 24, 113–126.
- Odone, Anna, Buttigieg, Stefan, Ricciardi, Walter, Azzopardi-Muscat, Natasha & Staines, Anthony (2019). Public health digitalization in Europe. *European Journal of Public Health*, 29(3), 28–35. <https://doi.org/10.1093/eurpub/ckz161>
- O’Neil, Ivy (2019). *Digital Health Promotion. A Critical Introduction*. Polity Press. UK: Cambridge.
- Palomäki, Riikka (2020). Julkisen hallinnon haasteita ja mahdollisuuksia digitaalisessa transformaatiossa. *Hallinnon Tutkimus*, 39(3), 173–187. <https://doi.org/10.37450/ht.100036>
- Plesner, Ursula, Justesen, Lise & Glerup, Cecilie (2018). The transformation of work in digitized public sector organizations. *Journal of Organizational Change Management*, 31(5), 1176–1190. <https://doi.org/10.1108/JOCM-06-2017-0257>
- Pors, Anja Svejgaard (2015). Becoming digital-passages to service in the digitized bureaucracy. *Journal of Organizational Ethnography*, 4(2), 177–192. <https://doi.org/10.1108/JOE-08-2014-0031>
- Rasi, Päivi, Lindberg, Jens & Airola, Ella (2020). Older service users’ experiences of learning to use eHealth applications in sparsely populated healthcare settings in Northern Sweden and Finland. *Educational Gerontology*. <https://doi.org/10.1080/03601277.2020.1851861>

- Rorty, Richard (1989). *Contingency, irony, and solidarity*. Cambridge: Cambridge University Press. <https://doi.org/10.1017/CBO9780511804397>
- Syväjärvi, Antti & Kivivirta, Ville (2017). Tulevaisuuden kunta ja digitalisaatio – kohti digikuntaa ja digikuntalaista. Teoksessa Inga Nyholm, Arto Haveri, Kaija Majoinen & Marianne Pekola-Sjöblom (toim.) *Tulevaisuuden kunta*. Helsinki: Suomen Kuntaliitto, 265–277.
- Syväjärvi, Antti & Leinonen, Jaana (2020). Strategiatyöllä hyvinvointia? Strategiakäytäntöjen kehittyneisyys kuntien hyvinvoinnin ja terveyden edistämisessä. *Hallinnon Tutkimus* 39(1), 52–66. <https://doi.org/10.37450/ht.98078>
- Thackeray, Rosemary & Neiger, Brad L. (2012). Integrating social media and social marketing: A four step process. *Health Promotion Practice*, 13(2), 165–168. <https://doi.org/10.1177/1524839911432009>
- Toll, Daniel, Lindgren, Ida, Melin, Ulf & Madsen, Christian Ø. (2020). Values, benefits, considerations and risks of AI in government: A study of AI policy documents in Sweden. *JeDEM*, 12(1), 40–60. <https://doi.org/10.29379/jedem.v12i1.593>
- Vaarama, Marja & Mäki-Opas, Tomi (2020). Systemisellä ja osallistavalla otteella parempaan yhteiskunnan sosiaaliseen laatuun ja yksilöiden elämänlaatuun. *Focus Localis*, 48(4), 65–85.
- Vaarama, Marja, Mukkila, Susanna & Hannikainen-Ingman, Katri (2014). Suomalaisten elämänlaatu nuoruudesta vanhuuteen. Teoksessa Marja Vaarama, Sakari Karvonen, Laura Kestilä, Pasi Moisio & Anu Muuri (toim.) *Suomalaisten hyvinvointi 2014*. Terveiden ja hyvinvoinnin laitos. Tampere: Juvenes Print, 20–39.
- Wepner, Beatrix & Giesecke, Susanne (2018). Drivers, trends and scenarios for the future of health in Europe: impressions from the FRESHER project. *European Journal of Futures Research* 6(1), 1–10. <https://doi.org/10.1007/s40309-017-0118-4>
- Wimmer, Maria A., Pereira, Gabriela Viale, Ronzhyn, Alexander & Spitzer, Vera (2020). Transforming government by leveraging disruptive technologies: Identification of research and training needs. *JeDEM*, 12(1), 87–113. <https://doi.org/10.29379/jedem.v12i1.594>